

Т.В. МАЦИБОРА, кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник

Оцінка інвестиційної привабливості продукції сільськогосподарських підприємств

Мета статті - обґрунтувати методiku та здійснити оцінку інвестиційної привабливості сільськогосподарської продукції з точки зору потенційного інвестора на основі узагальнення підходів до визначення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств.

Методика дослідження. У процесі дослідження використано діалектичний метод наукового пізнання, аналізу й синтезу, системного узагальнення (узагальнення підходів до визначення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств та формування висновків), метод бальної оцінки (при оцінці інвестиційної привабливості продукції сільськогосподарських підприємств).

Результати дослідження. Розглянуто та узагальнено підходи до визначення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств з точки зору потенційного інвестора. Обґрунтовано критерії та методiku оцінки інвестиційної привабливості виробництва продукції сільськогосподарських підприємств. Визначено інвестиційно привабливі види продукції сільськогосподарських підприємств України.

Елементи наукової новизни. На основі узагальнення підходів до визначення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств з точки зору потенційного інвестора обґрунтовано нові підходи до оцінки інвестиційної привабливості виробництва сільськогосподарської продукції, а також критерії оцінки інвестиційної привабливості сільськогосподарської продукції, які найбільшою мірою відображають мотивацію та інтереси інвесторів.

Практична значущість. Висновки, пропозиції та практичні рекомендації, а також запропонована методика оцінки інвестиційної привабливості продукції сільськогосподарських підприємств можуть бути використані для визначення інвестиційно привабливих видів сільськогосподарської продукції при формуванні та реалізації інвестиційних програм і проектів. Рис.: 3. Бібліогр.: 11.

Ключові слова: інвестиції; інвестиційна привабливість; інвестиційна привабливість продукції; інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств; критерії оцінки інвестиційної привабливості; прибуток; рентабельність.

Мацибора Тетяна Вікторівна - кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)
E-mail: tatyk@ukr.net

Постановка проблеми. Інвестиційна привабливість виробництва продукції сільськогосподарських підприємств характеризується сукупністю як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, які забезпечують достатній для інвестора рівень ефективності виробництва з метою отримання максимального прибутку від розміщення інвестицій за мінімального ризику вкладень.

Водночас сільськогосподарське виробництво має специфічні особливості, які також необхідно брати до уваги при оцінці ефективності майбутніх вкладень. Насамперед сільське господарство як досить ризикований вид діяльності, оскільки пов'язаний із живими організмами та значною мірою залежить від гідрометеорологічних умов (суми ефективних температур, кількості опадів) і стихійних явищ природи, передбачає

наявність додаткових ризиків, які слід враховувати потенційним інвесторам. Крім того, у сільському господарстві використовується такий специфічний ресурс як земля, яка виявляє безпосередній вплив на результати господарської діяльності.

Для потенційного інвестора головним чинником привабливості виступає ефективність бізнесу та перспективи його розвитку. Тому важливою є оцінка інвестиційної привабливості галузей, підгалузей, окремих видів продукції, які б забезпечили для інвесторів максимальну віддачу (ефект) на вкладений капітал. Оцінка інвестиційної привабливості виробництва сільськогосподарської продукції дає змогу оцінити конкурентні переваги підприємства та визначити його інвестиційну привабливість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інвестування, інвестиційного забезпечення та оцінки інвестиційної при-

вабливості підприємств, у тому числі сільськогосподарських, досліджувалися й висвітлені у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких І. Бланк [1], А. Гайдуцький [2], Г. Керон [9], М. Місевич [8], І. Мойсеєнко [4], О. Носова [5], В. Оберемчук [6], М. Портер [10], А. Томпсон, А. Дж. Стрікленд [11], В. Федоренко [7], Дж. Харрісон [9], В. Хомаківський [8], Г. Швиданенко [3].

Мета статті - обґрунтувати методику та здійснити оцінку інвестиційної привабливості сільськогосподарської продукції з точки зору потенційного інвестора на основі узагальнення підходів до визначення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств.

Виклад основних результатів дослідження. Встановлення інвестиційної привабливості підприємства не обмежується оцінюванням ефективності вкладень інвестицій у конкретний проект та зіставленням ризиків. Інвестиційну привабливість будь-якого об'єкта слід оцінювати комплексно з метою встановлення всіх позитивних і негативних чинників для вкладення інвестиції. За цим підходом інвестиційна привабливість визначається на трьох рівнях:

- макрорівень (рівень країни) - оцінка інвестиційного клімату країни;
- мезорівень (рівень регіону та рівень галузей (підгалузей) - оцінка інвестиційної привабливості регіонів та оцінка інвестиційної привабливості галузей (підгалузей);
- мікрорівень (рівень підприємства) - оцінка інвестиційної привабливості підприємства та оцінка інвестиційної привабливості продукції, яку виробляє підприємство.

Макрорівень характеризує макросередовище, в якому функціонує підприємство та на яке воно (середовище) впливає безпосередньо. Це сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів (правових, економічних, соціальних) та рамкових умов й інституційних детермінант ведення бізнесу в країні.

За інвестиційною привабливістю сільськогосподарські підприємства значною мірою різняться залежно від їх розташування, що пов'язано передусім із природно-кліматичними умовами та екологічним станом території.

Серед факторів, що визначають міжрегіональні відмінності не лише географічне положення і природні ресурси, а й соціально-економічні характеристики регіонів, такі як наявність та якість трудових ресурсів, рівень розвитку інфраструктури, ємність ринку,

присутність на ринку підприємств-конкурентів тощо. Важливими чинниками виступають також державна регіональна політика та політика місцевої влади, що впливають на бізнес-клімат окремих регіонів і територій.

Після оцінки компонентів зовнішнього середовища на макро- та мезорівнях не менш важливим для інвестора є аналіз галузі. У цілому дослідники пропонують різні підходи до оцінки інвестиційної привабливості галузі, зокрема значення продукції для суспільства; характер конкуренції та кількість підприємств у галузі - як наявних, так і потенційно можливих; прибутковість галузі; темпи зростання/спаду галузі; потужність галузі; технічний рівень виробництва; технології; стандартність продукції в галузі; канали розподілу та специфіка системи збуту; оптимальний розмір конкурентоспроможного виробництва; фінансова система і вимоги до рівня кваліфікації та досвіду персоналу і можливості їх досягнення [3, с. 93].

Для визначення привабливості галузі А. Томпсон і А. Дж. Стрікленд як критерії пропонують: розміри ринку; прогнозований темп зростання ринку; історична та передбачувана прибутковість; рівень конкуренції; можливі загрози та шанси; вплив сезонних і циклічних факторів; вимоги до рівня технології та капіталовкладень; вплив середовища; вплив регулювання соціальної та економічної політики [11].

З метою оцінки конкуренції в галузі М. Портер пропонує модель галузевої конкуренції або модель п'яти сил конкуренції. За допомогою цієї моделі аналізується внутрішньогалузеве середовище підприємства, а саме рівень конкуренції в галузі (внутрішньогалузева конкуренція), ринкова влада постачальників і споживачів (здатність впливати на ринкову ситуацію, диктувати свої умови тощо) та можливість появи нових підприємств-конкурентів або підприємств, які пропонуватимуть товари-замінники (рис. 1).

На переконання Дж. Харрісона та Г. Керона, для оцінки галузі необхідно аналізувати вплив постачальників та споживачів; вплив товарів-замінників; міцність бар'єрів входу і рівень конкуренції; рівень і тип регулювання з боку держави; вплив соціально активних груп і відношення громадськості до галузі; швидкість технологічних нововведень; вплив профспілок; відношення фінансових організацій та посередників до галузі; темпи зростання; прибутковість; ефективність функціонування у період економічного спаду [9].

Рис. 1. Модель галузевої конкуренції М. Портера

Джерело: [10].

На результати діяльності сільськогосподарських підприємств безпосередньо впливає структура виробництва, тому важливою є оцінка інвестиційної привабливості продукції, яка слугує не лише індикатором її конкурентоспроможності, а й відображає позитивну кон'юнктуру товарного ринку для цієї продукції.

Конкурентоспроможність продукції являє собою одну з найважливіших характеристик, що забезпечують конкурентоспроможність підприємства. Конкурентоспроможність продукції покладено в основу надійних конкурентних позицій будь-якого виробника [6].

Для визначення інвестиційної привабливості продукції сільськогосподарських підприємств доцільне використання рейтингового оцінювання. Як критерії тут слід викорис-

товувати показники прибутковості та рентабельності, які найбільшою мірою відображають мотивацію та інтереси інвесторів. Водночас ці показники досить часто застосовують для оцінки економічної діяльності підприємств.

Оцінка рівня прибутковості та рентабельності виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, виробленої аграрними підприємствами в Україні протягом 2010-2016 рр., дозволяє визначити рівень їх інвестиційної привабливості.

Серед найпривабливішої продукції рослинництва - ягоди (прибуток на 1 га у 2016 р. становив 1556 дол. США), плоди (881 дол.) та виноград (774 дол. США). Найрентабельнішими були виноград - 79,3 %, гречка - 72,3 і ягоди - 67,1 % (рис. 2).

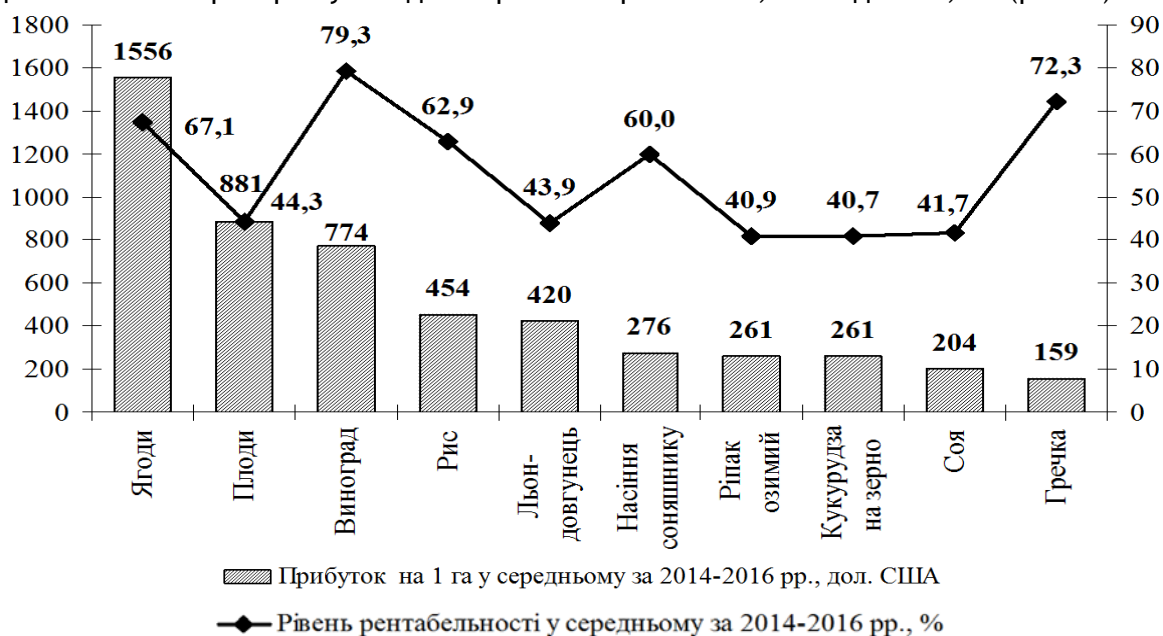

Рис. 2. TOP-10 інвестиційно привабливої продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах, 2014-2016 рр.

Джерело: Розроблено автором.

Серед галузей тваринництва більш привабливе для інвесторів виробництво яєць, рівень рентабельності якого в 2016 р. досягнув 40,1%, а прибуток на одну умовну голову - 2129 дол. США, виробництво молока -

(рівень рентабельності - 13,9 %, прибуток на одну умовну голову - 144 дол. США) та виробництво свинини - 9,2 % і 25 дол. США відповідно (рис. 3).

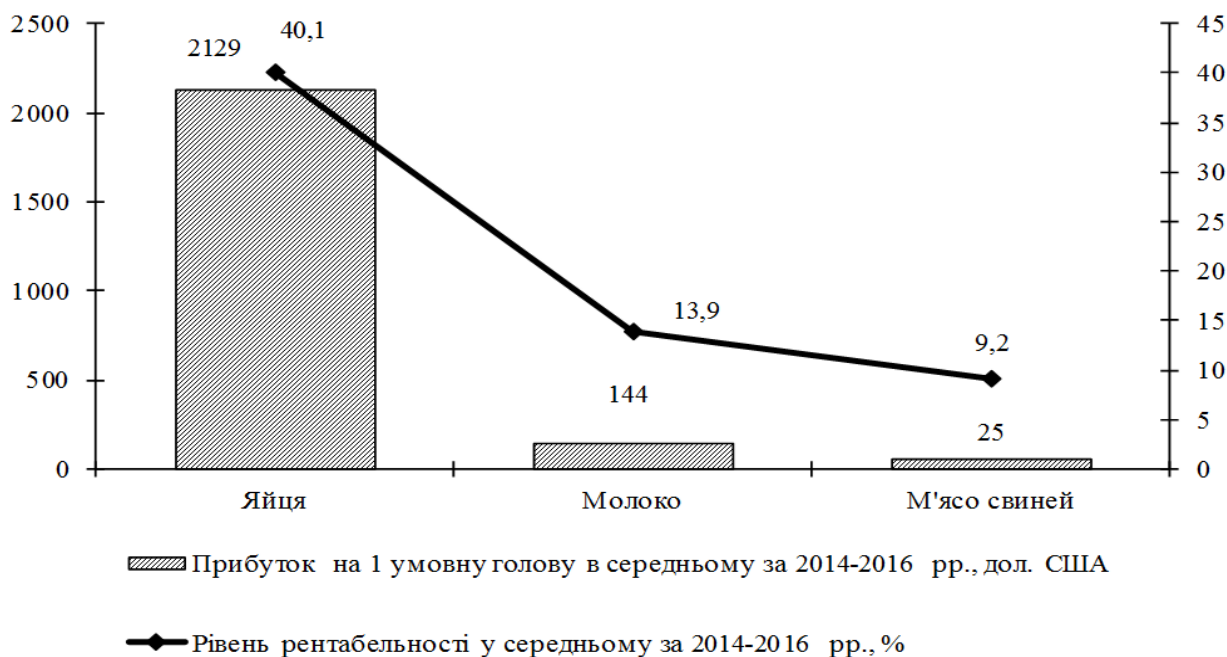

Рис. 3. Інвестиційно приваблива продукція тваринництва в сільськогосподарських підприємствах, 2014-2016 рр.

Джерело: Розроблено автором

Висновки. Важливою умовою розвитку вітчизняного аграрного сектору виступає підвищення рівня інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств. Для інвестора найбільш значиме ефективне ведення бізнесу та його розвиток. Оцінка інвестиційної привабливості продукції сільськогосподарських підприємств дає змогу оцінити конкурентні переваги підприємства та визначити його інвестиційну привабливість.

Для визначення інвестиційної привабливості продукції сільськогосподарських підприємств доцільно використовувати методику рейтингової оцінки. Як критерії оцінки інвестиційної привабливості сільськогосподарської продукції слід відбирати показни-

ки, які найбільшою мірою відображають мотивацію та інтереси інвесторів, зокрема прибутковість і рентабельність.

Більш приваблива для інвесторів продукція галузей рослинництва, серед якої не лише зернові та олійні культури, значна частка яких експортується, але також ягоди, плоди та виноград - цінні продукти харчування, на які наявний постійний і зростаючий попит.

Підвищення світового попиту стимулювало розвиток тваринницьких галузей. Найпривабливішим для інвесторів в Україні виявилось виробництво яєць як один із найбільш прибуткових і високорентабельних видів діяльності, спрямованих не лише на внутрішній, а й на зовнішній ринки.

Список бібліографічних посилань

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент. Киев : МП «ИТЕМ ЛТД, «Юнайтед Лондон Трейд Лимитед», 1995. 448 с.
2. Гайдучький А. П. Оцінка інвестиційної привабливості економіки. *Економіка і прогнозування*. 2004. № 3. С. 119-128.
3. Економіка підприємства : підручник / за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко [вид. 4-те, перероб. і доп.]. Київ : КНЕУ, 2009. 816 с.
4. Мойсеєнко І. П. Інвестування : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 490 с.
5. Носова О. В. Інвестиційна привабливість підприємства. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 1 (12). С. 120-126.

References

1. Blank, I.A. (1995). *Investitsionnyj menedzhment [Investment management]*. Kyiv: MP "ITEM LTD, "Junajted London Trejd Limited" [In Russian].
2. Haydutsyy, A.P. (2004). Otsinka investitsiyanoi pryvablyvosti ekonomiky [Estimation of the investment attractiveness of the economy]. *Ekonomika i prohnozuvannya*, 3, pp. 119-128 [In Ukrainian].
3. Shvydanenko, H.O., Hreshhak, M.H., Kolot, V.M., Mendrul, O.H., Oleksyuk, O.I., Ryepina, I.M., et al. (2009). *Ekonomika pidpryyemstva : pidruchnyk [Economy of the enterprise: textbook]*. Kyiv: KNEU [In Ukrainian].

6. *Оберемчук В. Ф.* Стратегія підприємництва: Короткий курс лекцій. Київ : МАУП, 2000. 128 с.

7. *Федоренко В. Г.* Інвестиційний менеджмент : навч. посіб. Київ : МАУП, 1999. 191 с.

8. *Ходаківський В. М., Місевич М. А.* Інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств у контексті їх галузевої структури виробництва. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 3. С. 31-37.

9. *Harrison Jeffrey S., Caron H. St. John.* Strategic Management of Organizations and Stakeholders. Theory and Cases. West Publishing Co., 1994.

10. *Porter Michael E.* The Five Competitive Forces That Shape Strategy. *Harvard Business Review*. - January 2008. - pp. 78-93.

11. *Thompson A. A., Strickland A. J. III.* Strategic Management: Concepts and Cases. 1987 4th ed. University of Alabama, Business Publication Inc., Plano, Texas.

4. *Moiseienko, I.P.* (2006). *Investuvannia: navch. posib. [Investing: teach. guidances]*. Kyiv: Znannia [In Ukrainian].

5. *Nosova, O.V.* (2007). *Investytsiyna pryvablyvist pidpryyemstva [Investment attractiveness of an enterprise]. Stratehichni priorytety, 1, pp. 120-126 [In Ukrainian]*.

6. *Oberemchuk, V.F.* (2000). *Stratehiya pidpryyemstva: Korotkyy kurs lektsiy [Strategy of an enterprise: A short course of lectures]*. Kyiv: MAUP [In Ukrainian].

7. *Moiseienko, I.P.* (2006). *Investuvannia: navch. posib. [Investing: teach. guidance]*. Kyiv: MAUP [In Ukrainian].

8. *Khodakivskyy, V.M. & Misevych, M.A.* (2017). *Investytsiyna pryvablyvist silskohospodarskykh pidpryyemstv u konteksti yikh haluzevoyi struktury vyrobnytstva [Investment attractiveness of agricultural enterprises in context of their branch structure of production]. Investytsiyyi: praktyka ta dosvid, 3, pp. 31-37 [In Ukrainian]*.

9. *Harrison, J. & Caron, H.* (1994). *Strategic management of organizations and stakeholders. Theory and cases*. West Publishing Co. [In English].

10. *Porter, M.* (2008). The five competitive forces that shape strategy. *Harvard Business Review, January, pp. 78-93 [In English]*.

11. *Thompson, A. & Strickland, A.* (1987). *III. Strategic management: concepts and cases*. 4th ed. Plano, Texas: University of Alabama, Business Publication Inc. [In English].

Matsyhora T.V. Evaluation of investment attractiveness of agricultural enterprises

The purpose of the article is to substantiate a methodology and assess investment attractiveness of agricultural products from the point of view of a potential investor on basis of generalizing approaches to determining investment attractiveness of agricultural enterprises.

Research methods. In the research process were used the following scientific methods: dialectical method of scientific cognition; analysis and synthesis; systemic generalization for generalization of approaches to definition of investment attractiveness of agricultural enterprises and formation of conclusions; point method for assessing investment attractiveness of agricultural enterprises.

Research results. Approaches to determining the investment attractiveness of agricultural enterprises from the point of view of a potential investor were reviewed and summarized. Criteria and methods for assessing investment attractiveness of production of agricultural enterprises were substantiated. Investment attractive types of products of agricultural enterprises of Ukraine were determined.

Elements of scientific novelty. Based on generalization of approaches to determining investment attractiveness of agricultural enterprises from perspective of a potential investor, new approaches to assessing investment attractiveness of agricultural production were substantiated, criteria for assessing investment attractiveness of agricultural products, which mostly reflect motivation and interests of investors, were substantiated.

Practical significance. Conclusions, suggestions and practical recommendations, as well as the proposed methodology for assessing investment attractiveness of agricultural enterprises, can be used to identify investment-attractive types of agricultural products when developing and implementing investment programs and projects. Figs.: 3. Refs.: 11.

Keywords: investment; investment attractiveness; investment attractiveness of products; investment attractiveness of agricultural enterprises; criteria for assessing investment attractiveness; profit; profitability.

Matsyhora Tetiana Viktorivna - candidate of economic sciences, senior researcher fellow, leading research fellow of the department of investment, material and technical support, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economy" (10, Heroiv Oborony st., Kyiv)
E-mail: tatyk@ukr.net

Мацібора Т.В. Оценка инвестиционной привлекательности продукции сельскохозяйственных предприятий

Цель статьи - обосновать методику и провести оценку инвестиционной привлекательности сельскохозяйственной продукции с точки зрения потенциального инвестора на основе обобщения подходов к определению инвестиционной привлекательности сельскохозяйственных предприятий.

Методика исследования. В процессе исследования использован диалектический метод научного познания, анализа и синтеза, системного обобщения (обобщение подходов к определению инвестиционной привлекательности сельскохозяйственных предприятий и формирование выводов), метод бальной оценки (при оценке инвестиционной привлекательности продукции сельскохозяйственных предприятий).

Результаты исследования. Рассмотрены и обобщены подходы к определению инвестиционной привлекательности сельскохозяйственных предприятий с точки зрения потенциального инвестора. Обоснованы критерии и методика оценки инвестиционной привлекательности производства продукции сельскохозяйственных предприятий. Определены инвестиционно привлекательные виды продукции сельскохозяйственных предприятий Украины.

Элементы научной новизны. На основе обобщения подходов к определению инвестиционной привлекательности сельскохозяйственных предприятий с точки зрения потенциального инвестора обоснованы новые подходы к оценке инвестиционной привлекательности производства сельскохозяйственной продукции, а также критерии оценки инвестиционной привлекательности сельскохозяйственной продукции, в наибольшей мере отражающие мотивацию и интересы инвесторов.

Практическая значимость. Выводы, предложения и практические рекомендации, а также предложенная методика оценки инвестиционной привлекательности продукции сельскохозяйственных предприятий могут быть использованы для определения инвестиционно привлекательных видов сельскохозяйственной продукции при формировании и реализации инвестиционных программ и проектов. Илл.: 3. Библиогр.: 11.

Ключевые слова: инвестиции; инвестиционная привлекательность; инвестиционная привлекательность продукции; инвестиционная привлекательность сельскохозяйственных предприятий; критерии оценки инвестиционной привлекательности; прибыль; рентабельность.

Мацибора Татьяна Викторовна - кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, ведущий научный сотрудник отдела инвестиционного и материально-технического обеспечения, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (г. Киев, ул. Героев Оборона, 10)
E-mail: tatyk@ukr.net

Стаття надійшла до редакції 29.12.2018 р.

Фахове рецензування: 04.01.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Мацибора Т. В. Оцінка інвестиційної привабливості продукції сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 50 – 55.

* * *

Новини АПК

У 2018 році вітчизняні аграрії встановили абсолютний рекорд за обсягами експорту сільгосппродукції - Микола Пугачов

2018 року продукція АПК склала 39,8% у загальному експорті з України, зберігши лідерство у його товарній структурі, поінформував заступник директора Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», член-кореспондент НААН Микола Пугачов.

За його словами, характерною рисою минулого року для вітчизняного аграрного сектору економіки стала низка рекордів за обсягами поставок сільгосппродукції на зарубіжні ринки.

За даними Державної служби статистики України, за підсумками 2018 року наша країна експортувала агропродовольства (групи 1-24 УКТЗЕД, а також казеїн, альбуміни, шкури, хутро, вовна та ін.) на суму 18,8 млрд дол. США, перевищивши рекордний показник 2012 року в 18,2 млрд дол. США, зазначив експерт.

За оцінками науковців Інституту аграрної економіки, вирішальним для сумарного зростання експорту продукції АПК торік стало збільшення обсягів поставок до двох ключових регіонів - Азії та Європейського Союзу.

У 2018 р. Азія посилила свої позиції основного імпортера вітчизняної агропродукції. Вартісні обсяги вітчизняного експорту до країн цього регіону торік збільшилися до 8,0 млрд дол. США. Це майже на 4% перевищило рекордний показник поставок до цього регіону в 7,7 млрд дол. США, встановлений у 2017 р., поінформував експерт. Частка азійських країн склала торік 42,6% від загального експорту української сільгосппродукції.

Найвищої за часів незалежності України позначки сягнув у 2018 р. експорт аграрної продукції українського виробництва до країн - членів ЄС. Його обсяги у вартісному вимірі становили 6,3 млрд дол. США, перевищивши рекордний показник 2017 р. в 5,8 млрд дол. США. При цьому частка ЄС у вітчизняному експорті агропродовольства становила минулого року 33,5%.

Обсяги поставок до країн Африки дещо знизилися порівняно з 2017 р. і становили 2,3 млрд дол. США - 12,2% у загальному експорті вітчизняної сільгосппродукції.

Зниження вітчизняного експорту сільськогосподарської продукції до країн СНД, яке тривало протягом останніх років, припинилося. З 2017 р. спостерігається тенденція до поступового збільшення обсягів поставок до цього регіону. Торік вартісні обсяги поставок сільськогосподарської продукції до країн СНД незначно (+10,3%) збільшилися - до 1,5 млрд дол. США, забезпечивши їм частку 8,0% в українському експорті агропродовольства.

У цілому ці чотири регіони закуповують понад 96% аграрної продукції українського виробництва, поінформував Микола Пугачов.

Лідерство у топ-10 найбільших імпортерів української агропродукції вже третій рік поспіль утримує Індія. Вартісні обсяги поставок вітчизняної сільгосппродукції до цієї країни становили минулого року 1856 млн дол. США. При цьому частка Індії у вітчизняному експорті агропродовольства дорівнювала торік 9,9%.

Основними споживачами вітчизняної сільгосппродукції також стали Китай (1172 млн дол. США), Нідерланди (1162 млн дол. США), Іспанія (1042 млн дол. США), Єгипет (889 млн дол. США), Туреччина (801 млн дол. США), Італія (738 млн дол. США), Німеччина (667 млн дол. США), Польща (657 млн дол. США) та Саудівська Аравія (589 млн дол. США). Ці десять країн за минулий рік сформували для вітчизняних експортерів агропродовольства трохи більше 50% валютних надходжень.

Ключовими продуктами вітчизняного аграрного експорту традиційно стали зернові культури, олія, насіння олійних культур, макуха, м'ясо та субпродукти, на які припадає близько 81% його вартісних обсягів, підсумував Микола Пугачов.

Прес-служба ННЦ «Інститут аграрної економіки»